

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เด็กและเยาวชนถือว่าเป็นกำลังสำคัญยิ่งสำหรับการพัฒนาประเทศในอนาคต การเลี้ยงดูให้พวกเขาเติบโตขึ้นเป็นคนในสังคมใดสังคมหนึ่งนั้นจะเป็นพื้นฐานสำคัญสำหรับการสร้างคุณภาพคนและสังคม แต่ในปัจจุบันพบว่าเด็กและเยาวชนเป็นจำนวนมากมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนไปจากที่สังคมยอมรับ เช่น การกระทำผิดกฎหมาย การลักขโมย และรวมไปถึงการติดยาเสพติด ปัญหาเหล่านี้นับเป็นปัญหาสำคัญที่ต้องหาทางแก้ไขและป้องกันอย่างเร่งด่วน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2543)

บุคคลในวัยนี้แม้จะมีความเจริญเติบโตทางร่างกายเต็มที่ แต่จิตใจและบุคลิกภาพยังไม่พัฒนาเท่ากับร่างกาย จึงทำให้มีความอ่อนไหว ไม่มั่นคง ไม่หนักแน่น ทั้งยังมีประสบการณ์ในชีวิตน้อย ต้องการการยอมรับจากกลุ่มเพื่อน ชอบกระทำตัวเลียนแบบ ชอบลองของแปลกใหม่ ไม่ว่าจะเป็นอารมณ์หรือพฤติกรรมและมีบุคลิกภาพบางอย่างที่ขัดแย้งกัน อาจกล่าวได้ว่าวัยรุ่นเป็นวัยวิกฤตแห่งการปรับตัว ดังที่สุจินต์ ปริษามารถ (2535 อ้างใน จรวยพร กาญจนโชติ, 2539) ได้กล่าวว่านักการศึกษาส่วนใหญ่มีความเห็นว่าช่วงอายุระหว่าง 12-25 ปี ซึ่งเป็นช่วงวัยรุ่นตอนปลายกับวัยผู้ใหญ่ตอนต้น เป็นช่วงวัยสำคัญที่จะประสบความสำเร็จในการปรับตัวได้มากที่สุด เพราะสังคมในปัจจุบันของคนหนุ่มสาววัยนี้ยังไม่เป็นผู้ใหญ่เต็มตัว และวัยรุ่นที่ไม่รู้จักสมรรถภาพและคุณลักษณะของตนเองดีพอ ไม่สามารถประสานอัตลักษณ์ตนกับโครงสร้างของสังคมได้ มักจะกลายเป็นวัยรุ่นที่หลงลืมตนและมีตนสับสน ซึ่ง Erikson นักจิตวิทยา กลุ่มจิตวิเคราะห์ร่วมสมัยใช้คำว่า Identity Crisis หรือ Identity Confusions วัยรุ่นเหล่านี้เป็นคนหัวเหว ไม่เป็นตัวของตัวเอง เหนียงงอ กังวลใจง่าย ตัดสินใจไม่ได้ รู้สึกว่าตนเองถูกทอดทิ้ง จนอาจกลายเป็นอันธพาลหรือติดยาเสพติดได้ (สำนักพัฒนาการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด, 2542; พรณี ชูทัย, 2522)

นอกจากนั้นวัยรุ่นยังถือว่าเป็นวัยอุดมคติหรืออุดมการณ์ ซึ่งโตพอที่จะสามารถวิเคราะห์ตนเอง หาเอกลักษณ์ของตนเองได้ รู้ว่าตนเองคือใคร ต้องการอะไร มีความเชื่อหรือมีทัศนคติอย่างไร ตลอดจนมีเป้าหมายอะไรในอนาคต จะเป็นช่วงที่บุคคลมีความทะเยอทะยาน

ไฝฝันแสวงหาสิ่งที่คิดว่ามีคุณค่า โดยการสร้างจินตนาการเกี่ยวกับอนาคตอย่างงดงามและสูงส่งทั้งในด้านชีวิตการงาน ครอบครัว และสังคม เช่น ตั้งความมุ่งหวังว่าจะได้งานที่มีเกียรติไฝฝันจะได้เป็นบุคคลที่เป็นที่ยอมรับนับถือของสังคม ทั้งยังเป็นวัยที่จะต้องเตรียมพร้อมสำหรับการใช้ชีวิตในอนาคต การให้ความรู้หรือการศึกษาที่เน้นแนวทางในการรับรู้สิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคตจึงเป็นเรื่องที่สำคัญและจำเป็น ซึ่งจะทำให้มีความมั่นใจในตนเอง เริ่มมองไปข้างหน้าได้มีโอกาสพัฒนาสิ่งใหม่ ๆ ซึ่งถ้าค้นพบสิ่งเหล่านี้ก็จะสามารถแสดงบทบาทของตนเองได้อย่างถูกต้อง และวัยรุ่นยังมีภาระมากมายหลายด้านที่ต้องพยายามปฏิบัติให้ลุล่วง เช่น การสร้างแบบแผนการปรับตัวและบุคลิกภาพที่ดี การต่อสู้ดิ้นรนเพื่อสร้างฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม และการตัดสินใจเลือกค่านิยมเพื่อเป็นหลักยึดเหนี่ยวในการดำเนินชีวิต (จรรยา สุวรรณทัต, 2528; ศรีเรือน แก้วกังวาล, 2539)

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยเห็นว่าการส่งเสริมให้นักเรียนมีการปรับตัวที่ดี รู้จักตนเองเพื่อช่วยในการตั้งเป้าหมายสำหรับชีวิตในอนาคตได้นั้น ทางเลือกหนึ่งคือ การฝึกเพื่อเพิ่มลักษณะมุ่งอนาคตและการปรับตัว โดยลักษณะมุ่งอนาคต (Future Orientation) นั้น เป็นลักษณะนามธรรมที่สามารถพัฒนาและปลูกฝังแก่บุคคลได้ และเป็นลักษณะสำคัญของบุคคลที่สามารถอดได้รอได้ในสิ่งที่ดีมีคุณค่ากว่า คิดถึงผลได้ผลเสียก่อนที่จะตัดสินใจกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง บุคคลที่มีสิ่งเหล่านี้จะมีความต้องการได้รับผลในอนาคตที่ดีกว่าหรือมากกว่าผลที่ได้รับในปัจจุบัน (เจิดหล้า สุนทรวิภาต, 2534) Hirschi (1965 อ้างใน สุวงศ์ โค้วตระกูล, 2541) กล่าวว่า การคิดถึงผลได้ผลเสียก่อนที่จะกระทำ มิใช่เป็นเรื่องเฉพาะปัจจุบันเท่านั้น ยังมีเรื่องของอนาคตเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย คือ หากมนุษย์คิดถึงประโยชน์ที่จะได้รับในอนาคตที่คุ้มค่าแล้ว มนุษย์ยอมปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคมขณะปัจจุบันด้วย ตัวอย่างเช่น นักเรียนที่มีความทะเยอทะยานหรือความมุ่งหวังที่จะได้รับความสำเร็จในอาชีพการงานและความมีชื่อเสียงในอนาคต ก็ยอมปฏิบัติตามกฎระเบียบของสถานศึกษา และมีความขยันหมั่นเพียรเพื่อให้บรรลุถึงสิ่งที่ตนเองปรารถนาในอนาคต ส่วน Hindelang (1973 อ้างใน สุนทรี อยู่ทอง, 2535) ได้ให้รายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า สำหรับนักเรียนที่มองเห็นประโยชน์ที่จะได้รับจากผลการเรียนอันดีถือว่าการลงทุนอย่างหนึ่ง พวกนี้จะมองการกระทำผิดเป็นการเสีย และมองว่าการกระทำผิดเป็นสิ่งที่ทำให้ผลการเรียนเสียไป นักเรียนพวกนี้จะมีแนวโน้มในการกระทำผิดน้อย ดังนั้นถ้าหากเยาวชนได้รับการปลูกฝังหรือเรียนรู้จากตัวแบบที่ดีในเรื่องการวางแผนหรือความรู้เกี่ยวกับอนาคต ก็จะทำให้มีโอกาสได้เห็นความสอดคล้องระหว่างสิ่งที่มุ่งหวังในอุดมคติ ซึ่งเป็นลักษณะธรรมชาติของวัยนี้กับสิ่งที่ปรากฏจริง ความสอดคล้องนี้จะยิ่งช่วยกระตุ้นให้เยาวชนมองอนาคตด้วยปัญญา

แทนที่จะมองชีวิตในแง่แคบและระยะสั้น ดังผลการวิจัยที่พัฒนาลักษณะมุ่งอนาคต เช่น มณฑานต์ ทรัพย์แก้ว (2543) ศึกษาลักษณะมุ่งอนาคตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนมหิดลวิทยานุสรณ์ จังหวัดนครปฐม ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะมุ่งอนาคตของนักเรียนโควต้าชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 อยู่ในระดับสูง และนักเรียนที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาลักษณะมุ่งอนาคตมีลักษณะมุ่งอนาคตสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ มาลี วิทยาธรัตน์ (2540) ทดลองผลของการฝึกการมุ่งอนาคตแก่เด็กในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านบางละมุง จังหวัดชลบุรี พบว่าเด็กกลุ่มที่ได้รับการฝึกมุ่งอนาคต มีลักษณะมุ่งอนาคตสูงกว่ากลุ่มที่ไม่ได้รับการฝึก และหลังการฝึกลักษณะมุ่งอนาคต กลุ่มวัยรุ่นตอนกลางมีลักษณะมุ่งอนาคตสูงกว่าวัยเด็กตอนปลาย ซึ่งผลที่ได้นี้สอดคล้องกับการศึกษาของ จักรวาล ภูวนันท์ (2537) ในการศึกษาผลของการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มที่มีต่อลักษณะมุ่งอนาคตของนักเรียนสถานสงเคราะห์เด็กหญิงบ้านราชวิถี กรุงเทพมหานคร พบว่า นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มมีลักษณะมุ่งอนาคตสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติ

จากที่กล่าวมาข้างต้น พบว่าการใช้โปรแกรมนั้นนอกจากจะเป็นการพัฒนาลักษณะมุ่งอนาคตให้เพิ่มขึ้นแล้ว ยังช่วยในเรื่องการปรับตัวของนักเรียนด้วย ดังที่ Haber & Runyon (1984) กล่าวว่า การปรับตัวอย่างมีประสิทธิภาพ วัดได้จากว่าบุคคลมีการจัดการกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาได้ดีเพียงใด และหลักสำคัญที่สุดของการปรับตัวที่มีประสิทธิภาพคือการตั้งเป้าหมายที่เป็นจริงได้และความพยายามที่จะไปให้ถึง อีกทั้งการมีเป้าหมายชีวิตจะช่วยให้บุคคลมีการปรับตัวทางบวก

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะสร้างโปรแกรมเพื่อพัฒนาลักษณะมุ่งอนาคตและการปรับตัวสำหรับนักเรียน ซึ่งจะมีเนื้อหาที่เกี่ยวกับการรู้จักสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม การสร้างความเห็นคุณค่าในตัวเอง ให้รู้จักและเห็นความสำคัญของการตั้งเป้าหมาย การตระหนักถึงความสำคัญและแนวทางการพัฒนาเป็นผู้มีลักษณะมุ่งอนาคต การรู้จักควบคุมตนเองเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนด ความเป็นผู้สามารถตัดสินใจได้อย่างเหมาะสมถึงเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นจากการตัดสินใจในปัจจุบันของตนเอง ความพยายามเพื่อไปให้ถึงยังจุดหมาย และให้มีการได้สวมบทบาทความเป็นผู้มีลักษณะมุ่งอนาคต สิ่งเหล่านี้จะช่วยส่งเสริมให้บุคคลมีชีวิตอยู่อย่างมีจุดหมายและมีทิศทางในการทุ่มเทพลัง รวมทั้งมีโอกาสดิบโตและพัฒนาสัมฤทธิ์ผลในตัวเองได้อย่างสมบูรณ์เต็มศักยภาพในอันที่จะเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณค่าต่อประเทศชาติอย่างแท้จริงต่อไป

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลการใช้โปรแกรมพัฒนาทักษะส่วนบุคคลต่อลักษณะมุ่งอนาคตและการปรับตัวของนักเรียน
2. เปรียบเทียบลักษณะมุ่งอนาคตและการปรับตัวของนักเรียนระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ก่อนและหลังเข้าร่วมโปรแกรม
3. เปรียบเทียบลักษณะมุ่งอนาคตและการปรับตัวของนักเรียนภายในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ก่อนและหลังเข้าร่วมโปรแกรม
4. เปรียบเทียบลักษณะมุ่งอนาคตและการปรับตัวของนักเรียนในระยะหลังทดลองและระยะติดตามผล

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยคาดว่าประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัยมีดังนี้

1. ทราบผลของโปรแกรมพัฒนาทักษะส่วนบุคคลที่มีต่อลักษณะมุ่งอนาคตและการปรับตัวของเยาวชนในสถานศึกษา และนำผลดังกล่าวมาใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการศึกษาครั้งต่อไป
2. สามารถนำเนื้อหาในการฝึกอบรม มากำหนดเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมสำหรับเด็กและเยาวชนในสถานศึกษาอื่น ๆ ต่อไป

สมมติฐานการวิจัย

1. นักเรียนชายภายหลังเข้าร่วมโปรแกรมมีลักษณะมุ่งอนาคตและการปรับตัวสูงกว่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรม
2. นักเรียนชายภายหลังเข้าร่วมโปรแกรมมีลักษณะมุ่งอนาคตและการปรับตัวสูงกว่านักเรียนชายที่ไม่ได้เข้าร่วมโปรแกรม
3. นักเรียนชายภายหลังเข้าร่วมโปรแกรมมีลักษณะมุ่งอนาคตและการปรับตัวในระยะติดตามผลสูงกว่าในระยะหลังการทดลอง
4. นักเรียนชายภายหลังเข้าร่วมโปรแกรมมีลักษณะมุ่งอนาคตและการปรับตัวในระยะติดตามผลสูงกว่ากลุ่มควบคุม

ขอบเขตการศึกษาวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาผลของโปรแกรมพัฒนาทักษะส่วนบุคคลต่อลักษณะมุ่งอนาคตและการปรับตัวของนักเรียนชายที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่อาจมีพฤติกรรมเสี่ยงในการติดยาเสพติด ตามความเห็นของอาจารย์หัวหน้าโครงการโรงเรียนสีขาว ของโรงเรียนหอพระ อ.เมือง จ.เชียงใหม่

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

เพื่อให้เกิดความหมายและการแปลความหมายของการวิจัยได้ตรงกัน การวิจัยครั้งนี้จึงได้กำหนดคำนิยามศัพท์เฉพาะไว้ ดังนี้

โปรแกรมพัฒนาทักษะส่วนบุคคล หมายถึง ชุดกิจกรรมการฝึกอบรมหรือการปฏิบัติการเพื่อเพิ่มทักษะส่วนบุคคล ซึ่งเป็นโปรแกรมที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นประกอบด้วยกิจกรรมที่ฝึกทักษะต่าง ๆ เช่น

- ความสามารถในการคาดการณ์ไกล
- การควบคุมตนเองให้เป็นไปตามแผน
- รู้จักวางแผนเป้าหมายรวมถึงการตัดสินใจ
- การเห็นคุณค่าในตนเอง
- การฝึกให้รู้จักอดได้รอได้และมีความเพียรพยายาม
- การกล้าแสดงออก

ลักษณะมุ่งอนาคต หมายถึง ความสามารถในการคาดการณ์ไกล เล็งเห็นผลดีและผลเสียที่จะเกิดขึ้น รู้จักอดได้รอได้เพื่อไปถึงจุดมุ่งหมายในอนาคตที่ดีกว่า ตลอดจนสามารถวางแผนปฏิบัติเพื่อรอรับผลดีหรือป้องกันผลเสียที่จะเกิดขึ้นในอนาคต รวมทั้งมีความเพียรพยายามต่อสู้กับอุปสรรคอันจะเกิดขึ้นต่อไปด้วย ซึ่งสามารถวัดได้จากแบบวัดลักษณะมุ่งอนาคตที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

การปรับตัว หมายถึง วิธีการที่บุคคลปรับตัวหรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลให้สอดคล้องกันระหว่างความต้องการของตนเองกับสิ่งแวดล้อมและสังคมภายนอกที่เกี่ยวข้อง โดยในที่นี้แบ่งออกเป็น 2 องค์ประกอบ คือ ด้านการปรับตัวเองและด้านการปรับตัวทางสังคม (อรพินทร์ ชูชม และอัจฉรา สุขารมณ, 2532) โดยวัดได้จากแบบวัดที่ผู้วิจัยดัดแปลงขึ้น

โครงการโรงเรียนสีขาว หมายถึง โครงการรณรงค์ป้องกันเพื่อให้โรงเรียนเป็น
สถานที่ปลอดยาเสพติด ของโรงเรียนหอพระ อ.เมือง จ.เชียงใหม่

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Chiang Mai University